

1980/81:83

Torsdagen den 19 februari

Kl. 13.00

1 § Upplästes följande inkomna skrivelser:

Till riksdagen

Härmed avsäger jag mig mitt ledamotskap i utbildningsutskottet.
Stockholm 1981-02-17

Linnea Hörlén

Till riksdagen

Härmed avsäger jag mig mitt suppleantskap i utbildningsutskottet.
Stockholm 1981-02-17

Marianne Wahlberg

Dessa avsägelser godkändes av kammaren.

2 § Anmälan om kompletteringsval till utskott

Anf. 1 TALMANNEN:

Folkpartiets partigrupp har som ny ledamot i utbildningsutskottet efter Linnea Hörlén anmält Ylva Annerstedt och som ny suppleant efter Marianne Wahlberg anmält Linnea Hörlén.

Talmannen förklarade valda till

ledamot i utbildningsutskottet

Ylva Annerstedt (fp)

suppleant i utbildningsutskottet

Linnea Hörlén (fp)

3 § Justerades protokollet för den 11 innevarande månad.

Torsdagen den
19 februari 1981

*Om insättning på
skattefondskonton
av lånade medel*

4 § Svar på fråga 1980/81:266 om insättning på skattefondskonton av lånade medel

Anf. 2 Ekonomiministern GÖSTA BOHMAN:

Herr talman! Kjell-Olof Feldt har frågat mig om jag anser att insättningar på skattefondskonton av lånade medel överensstämmer med lagstiftningens syften och om jag avser att vidta några åtgärder för att stoppa skattepremiering av sådana insättningar.

Skattesparandet, som infördes i oktober 1978, kan ske i bank eller i en aktiesparfond. Kjell-Olof Feldts fråga gäller enbart skattesparande i aktiesparfonder.

De vanliga aktiesparfonderna är inte knutna till något speciellt företag och erbjuder riskspridning genom att högst 10 % av fondvärdet får placeras i ett visst företags aktier.

Fr. o. m. årsskiftet har lagen om aktiesparfonder ändrats så, att aktiesparfonder får bildas för att de anställda i ett företag eller inom en koncern skall kunna lönspara. Det betyder alltså att en anställd nu kan spara maximalt 600 kr./månad i det egna företagets aktier och få samma skatteförmåner som gäller för skattefondssparandet.

Motiven bakom utvidgningen av skattesparsystemet, vilken tillkom efter hemställan från anställda, är dels att öka de anställdas samhörighet med företaget och därmed också intresset och förståelsen för företaget och företagets villkor, dels att underlätta företagets försörjning med riskkapital. Systemet underlättar vidare en ökad ägarspridning i företagen.

F. n. har ett tiotal börsföretag startat aktiesparfonder, vilket innebär att drygt 100 000 anställda nu har möjlighet att spara i det egna företagets aktier. Redan efter en månad har ca 16 000 anställda, dvs. i genomsnitt 15 %, gått med i företagsanknutna aktiesparfonder. Det totala antalet anställda i börsföretagen i Sverige uppgår till ca 550 000. Om 15 % av dessa skulle spara i genomsnitt 500 kr./månad kommer detta slags aktiesparande att uppgå till ca 500 milj. kr. per år.

Dessutom sparar hushållen i dag ca 40 milj. kr./månad i de vanliga aktiesparfonderna. Enbart detta innebär en kapitaltillförsel på runt en halv miljard kronor per år från de vanliga aktiesparfonderna. Även detta sparande ökar kraftigt.

En betydande del av företagets framtida behov av riskkapital kommer alltså att kunna tillgodoses av löntagarnas frivilliga sparande.

En del företag erbjuder sina anställda lån för att underlätta för dem att gå med i de företagsanknutna aktiesparfonderna. Kjell-Olof Feldt menar tydligen att om den anställda får låna till insättningen på skattefondskontot så presteras inte något eget sparande, varför skattepremieringen av sådana insättningar borde stoppas.

Men det är inte riktigt att de anställda inte presterar något eget sparande. De skall ju amortera lånen. Sparandet sker genom amorteringarna. Lånekonstruktionen innebär bara att sparandet skjuts framåt i tiden och inte att sparandet uteblir. I sammanhanget kan det också vara värt att påpeka att

inget av de företag som hittills erbjudit lån till de anställda har erbjudit en amorteringstid över 5 år. De flesta lånen har en amorteringstid på 3–4 år. Att lånen måste vara betalda inom maximalt 5 år innebär att den anställde genom amorteringarna presterar ett eget sparande inom den tid insättningarna måste vara bundna för att skatteavdrag skall erhållas.

På Kjell-Olof Feldts andra fråga, om jag tänker söka stoppa skattepremieringen av sådana insättningar, vill jag svara att regeringen inte har några planer på att försämra löntagarnas möjligheter att spara på ett realvärdeskyddat sätt. Att företagen hjälper den anställde att spara till en realränta som i varje fall inte är negativ är till fördel för såväl den anställde som företaget och samhället.

Sammanfattningsvis: Det måste betraktas som positivt att skattefondssystemet i så stor utsträckning tycks kunna styra löntagarnas och hushållens sparande till placeringar i riskvilligt kapital. När de anställda köper andelar i aktiesparfonderna stimuleras företagets kapitalbildning. Industrins expansion av produktion och sysselsättning underlättas när konjunkturen vänder uppåt. Jag har svårt att förstå att någon kan ha något emot detta.

Anf. 3 KJELL-OLOF FELDT (s):

Herr talman! Den lag som de här transaktionerna vilar på heter lagen om lönsparande. I propositionen upprepas ett otal gånger att avsikten är att premiera det enskilda sparandet, att det skall vara den anställdes sparande ur lön och att hela syftet är att åstadkomma ett lönsparande. Det är ett ostridigt faktum, som inte går att resonera bort.

Nu säger Gösta Bohman att det är ett litet antal företag som har velat hjälpa sina anställda att köpa aktier i företagen. Han säger också att en del företag erbjuder sina anställda lån.

Sanningen är den, herr talman, att av de 22 företag som hittills har infört detta arrangemang är det 20 företag som erbjuder sina anställda lån. Det är bara två företag där de anställda skall spara helt ur egen lön. Av dessa 20 företag är det 12 – dvs. mer än hälften – som erbjuder lånen helt räntefritt, till 100 eller 75 % av den maximalt tillåtna insättningen på skattesparkonto.

Gösta Bohmans argument är att detta är ett sparande på det sättet att man så småningom börjar amortera. Låt oss då anta att en anställd får ett lån på 7 200 kr. för att sätta in pengar på ett sådant här konto. Han skall amortera lånet på tre år. Det första året är i allmänhet amorteringsfritt. Det betyder att det kommer att ta fyra år innan hans amorteringar är uppe i den nivå som det s. k. skattepremierade sparande som insättningen på fondkonto utgör.

Jag kan förstå de anställda, som får en skattesänkning på 2 160 kr. helt gratis. Men jag förstår inte landets ekonomiminister, som inte ett ögonblick kan föreställa sig att det skulle kunna vara något stötande ur rättsstatens synpunkt att missbruka ett system, som uppenbarligen hade till syfte att få folk att spara – icke att låna pengar och sedan tvingas amortera dem.

Det är inte sant att amorteringstiden alltid är tre år. SE-banken erbjuder t. ex. fem års amorteringsfrihet, vilket innebär att man skall börja betala tillbaka 1987.

Detta system kommer att dra mycket stora kostnader. Under 1981, 1982 och 1983 blir det inget sparande. Företagen använder helt enkelt sina anställda som bulvaner för att köpa upp aktier i det egna företaget. Företagen kontrollerar helt aktiernas rösträtt, och det blir inget besvär med några nya aktieägare som kommer och bråkar. Jag förstår att Gösta Bohman tycker att detta är ett utmärkt system. Men det är en skandal att landets skattebetalare skall finansiera den här affären.

Anf. 4 Ekonomiministern GÖSTA BOHMAN:

Herr talman! Vackra ord, missbruk av rättsstatens principer, bulvaner, skandal – allt detta visar hur misslynt Kjell-Olof Feldt är över att vi kan åstadkomma ett frivilligt sparande i Sverige. Företag och anställda åstadkommer tillsammans ett frivilligt sparande, som medför att andelen riskvilligt kapital ökar. Jag förstår så innerligt väl Kjell-Olof Feldts irritation, eftersom Kjell-Olof Feldt i debatten har gjort gällande att det inte går att spara på det sättet. Han anser att vi i stället skall ha ett tvångsvis sparande. Vi skall spara i kollektiva fonder, som innebär att det läggs en skatt på den samlade lönesumman – en skatt som gör att det hela blir dyrt för hela folkhushållet. Och det sparade beloppet, som finansieras med denna skatt, får den enskilde spararen icke på något sätt förfoga över. Jag kan förstå att Kjell-Olof Feldt är misslynt över att det här frivilliga sparandet har visat sig ha fått ett stort gensvar bland de anställda ute i företagen. Med tanke på de personliga och politiska utgångspunkter som Kjell-Olof Feldt har förstått jag hans reaktion.

Anf. 5 KJELL-OLOF FELDT (s):

Herr talman! Det var ett utomordentligt intetsägande svar Gösta Bohman gav på den kritik av hans frågesvar som jag lämnade.

Jag undanber mig Gösta Bohmans förståelse. Jag behöver inte den. Vi diskuterar nu en sakfråga, en enligt min mening mycket viktig principfråga, nämligen hur man skall kunna missbruka eller bruka vår skattelagstiftning. Det är inte fråga om känslor utan om innehållet i detta.

Jag har inte bråkat om det frivilliga sparandet, men jag hävdar att detta inte är något frivilligt sparande. Man lockar de anställda med mycket förmånliga lån. De är räntefria, och de anställda har amorteringsfrihet en tid. Dessutom får de tillgodogöra sig skattesänkningen. Det sparande man eventuellt kan få till stånd är det som kan åstadkommas genom tvångsvisa amorteringar. Hur man kan kalla detta för ett frivilligt sparande som man skall hylla som ett uttryck för hur lätt det är att få hushållen att ställa upp och spara är för mig totalt obegripligt.

Jag skulle vilja förklara det hela för Gösta Bohman på det här viset: Vi har i dag ett budgetunderskott på 65 miljarder kronor. Vi behöver desperat en snabb förbättring både av budgetunderskottet och av sparandet i landet. Det här systemet kommer under de närmaste åren bara att få en effekt, nämligen att öka budgetunderskottet och minska statens inkomster. Så småningom kommer företagen att få tillbaka sina pengar, men det leder icke till någon

som helst förbättring av budgetläget.

Känner ekonomiministern inget ansvar för den budget som han nu i flera års tid har misshandlat nästan till döds? Finns det ingenting hos honom som säger att de lagar riksdagen stiftar i det uttryckliga syftet att få folk att spara frivilligt inte skall användas av företagen på detta sätt? Jag ser hur den politiska bockfoten så uppenbart sticker fram hos Gösta Bohman: Med statens hjälp i form av stora skattesubventioner och genom missbruk av lagstiftningen skall det bevisas att privat sparande och privat ägande är det enda som Gösta Bohman står för. Men det behöver han inte visa på detta dyrbara sätt.

Anf. 6 Ekonomiministern GÖSTA BOHMAN:

Herr talman! Om det varit vårt motiv att visa enskilt ägandes och enskilt sparandes betydelse, så var det faktiskt inget dåligt syfte, Kjell-Olof Feldt.

Kjell-Olof Feldt blev så våldsamt irriterad över att jag tillbakavisade hans angrepp och hans ordsvall om skandaler och bulvaner genom att bakom detta se en misslythet över att det visar sig att man kan nå framgång med ett frivilligt sparande i samarbete mellan företag och anställda. Jag drar den slutsatsen, och jag tillåter mig att göra det mot bakgrund av det ordval som Kjell-Olof Feldt använde.

Kjell-Olof Feldt talar fortfarande om ett missbruk. Men det är inte fråga om något missbruk, när man skattepremierar ett riskvilligt sparande. Det mesta av det sparande i Sverige som staten vill gynna skattepremieras – det gäller sparande i premieobligationer och annat sparande, och det har Kjell-Olof Feldt inte haft någonting att invända emot tidigare. Det vi nu diskuterar är ett väldigt billigt sätt att åstadkomma en samhällsekonomiskt värdefull effekt, nämligen ett ökat sparande i Sverige. Om staten förlorar 20 öre och samhällsekonomin vinner en krona – det är fråga om de relationerna – då har vi gjort en samhällsekonomiskt betydelsefull vinst. De enskilda har också gjort en stor vinst genom detta.

Anf. 7 KJELL-OLOF FELDT (s):

Herr talman! Jag trodde att det privata ägandet var så starkt att dess betydelse inte skulle behöva bevisas genom mångmiljardsubventioner till skattebetalarna och företagen.

Herr Bohman envisas med att kalla detta ett frivilligt sparande i samverkan. Men statens och kommunernas anställda behöver väl också denna samverkan. Ställ upp nu – riksförsäkringsverket, riksskatteverket och kommunerna – och erbjud de stats- och kommunalanställda lån, så att vi får fart på det frivilliga sparandet! Varför står inte Gösta Bohman upp och rekommenderar det när det gäller det egna departementet? Det är klart att gossarna som sitter där på bänken skulle vilja ha en skattesänkning på 2 160 kr. i månaden på herr Bohmans bekostnad.

Det handlar ju om någonting annat. Skulle det här ha skett i en kommun, hade herr Bohman omedelbart ingripit och sagt att detta är missbruk av både

*Om insättning på
skattefondskonton
av lånade medel*

kommunallag och skattelag. Nu hyllas det. I föl kostade det här sparandet staten 900 milj. kr. Den totala insättningen var 18 000 milj. kr., dvs. hälften betalades av oss skattebetalare.

Anf. 8 Ekonomiministern GÖSTA BOHMAN:

Herr talman! Varför vill inte Gösta Bohman stimulera sparandet i den offentliga sektorn? Varför gör han ingenting där? Läs på bättre, Kjell-Olof Feldt! De offentliganställda har precis samma möjligheter som alla andra att spara på vanliga aktiesparkonton. Men de har händelsevis inga egna företag att spara i, så att det kan skapas en sådan samhörighet som den som finns inom K-sektorn. Det är K-sektorns riskvilliga kapital som vi framför allt vill stimulera, och det gör vi på det här sättet.

Uppgiften att det kostar så mycket pengar är helt felaktig. Kjell-Olof Feldt tar inte hänsyn till att räntorna också innebär ett sparande. Räntorna måste stå inne en viss tid för att bli skattepremierade. De räntor som det är fråga om i dag innebär ungefär en miljard i ökat sparande. Den totala effekt som man uppnår blir alltså ungefär 3 miljarder, och för det betalar staten ungefär 600 milj. kr. Det är tre gånger mindre än det belopp som Kjell-Olof Feldt genom sina kollektiva fonder vill lägga på staten.

Detta är en utomordentligt fördelaktig väg att öka det riskvilliga sparandet – till fördel för den enskilde, näringslivet och hela samhällsekonomin.

Anf. 9 KJELL-OLOF FELDT (s):

Herr talman! De stats- och kommunalanställda har full frihet att spara, ja visst. Men min fråga löd: Om att låna de anställda pengar är ett så utmärkt sätt att stimulera det frivilliga sparandet och skapa samverkan mellan arbetsgivare och anställda, varför rekommenderar herr Bohman inte då alla statliga och kommunala förvaltningar och andra att göra detta? Det vore ju en lysande idé. Det skattefria sparandet skulle stiga till astronomiska värden, om vi bara finge fart på den här lånekarusellen.

Inser inte Gösta Bohman att vi håller på att förstöra någonting väldigt väsentligt – folks respekt för vad lagar egentligen är till för? Ingen kommer att göra sig någon som helst förebråelse, om han lånar upp pengar för att snuva herr Bohman på skattepengar genom att sätta in på konton som kallas för lönsparparkonton. Jag måste med bedrövelse konstatera att ekonomiministerns partipolitiska ambitioner – för det är det som det handlar om – driver honom ifrån både det ansvar och det förnuft som en medlem av Sveriges regering borde visa.

Anf. 10 Ekonomiministern GÖSTA BOHMAN:

Herr talman! Skillnaden mellan mig och Kjell-Olof Feldt är uppenbarligen den att jag drivs av partipolitiska ambitioner, någonting som tydligen är helt främmande för Kjell-Olof Feldt. Varför är egentligen Kjell-Olof Feldt så oerhört sur och negativ mot detta? Vad är det egentligen för fel på det här, om man ser ordentligt på saken?

Vi vet att man i debatten gör gällande att det finns motsättningar mellan

kapitalägare och anställda, mellan företag och anställda. Vad är det då för fel att företagen nu ställer upp och ger lån till de anställda för att underlätta de anställdas sparande och göra det möjligt för dem att få några reala förtjänster i en tid, då vi kan se fram emot en real standardsänkning för många grupper i samhället? Vad är det egentligen för fel med att man gör så? Tala om för mig vad det är för fel – utom möjligen det felet att det här systemet visar att det går att åstadkomma ett frivilligt sparande i vårt land och att man inte behöver gå vägen över tvångsvisa kollektiva fonder. Den synpunkten kan jag förstå. Den är partipolitisk. Men eftersom Kjell-Olof Feldt nyss gjorde gällande – indirekt – att han inte var partipolitiskt engagerad, är det naturligtvis litet svårt att se hur hans resonemang hänger ihop.

Anf. 11 KJELL-OLOF FELDT (s):

Herr talman! Jag trodde min svenska var någorlunda begriplig. Jag har sagt gång på gång att Gösta Bohman talar inte sanning när han säger att det här är ett frivilligt sparande. Jag tror att ingen människa upplever det som sparande. Om jag lånar pengar av någon och sätter in precis samma belopp på ett konto, har jag då presterat något sparande? Nej! Jag undrar om någon här i kammaren upplever det som sparande att låna pengar någonstans och gå och sätta in dem på ett konto och tillgodogöra sig en skattelättnad. Vad jag menar är det helt fundamentala är respekten för den här lagen. Men det här visar bara vad syftet med den var. Det var att ordna en stor lånekarusell, så att företagen kunde utnyttja systemet för att köpa sina egna aktier – något som aktiebolagslagen har en hel del att säga om – och att inte störas av aktieägare som har några invändningar. Gösta Bohmans förhoppning att detta skall utplåna motsättningar mellan arbetare och kapital är ungefär lika trovärdig som hans resonemang om vad sparande är för något.

Anf. 12 Ekonomiministern GÖSTA BOHMAN:

Herr talman! Nu gör Kjell-Olof Feldt saken ännu värre för sig. Nu står han och underkänner de anställda. Nu menar han att de 10 000, 20 000, kanske 30 000 eller 40 000 anställda som vill spara på detta sätt lånar pengar för att inte fortsätta att spara och amortera av skulderna. Kjell-Olof Feldt underkänner alltså de anställdas motiv. Det är fråga om lån som inte skall betalas tillbaka och som inte skall leda till ett sparande, enligt Kjell-Olof Feldt. Jag tycker det är en förolämpning. Jag tycker att Kjell-Olof Feldt är en dålig företrädare för löntagarna när han för detta resonemang.

En jämförelse mellan vad det frivilliga sparandet kostar – kostnaderna spelar en stor roll för Kjell-Olof Feldt – och de kostnader som uppkommer för Kjell-Olof Feldts tvångsvisa fondsparande, visar att kostnaderna för det frivilliga sparandet är ungefär en fjärdedel av de samhällsekonomiska kostnader som uppkommer vid hans förslag till tvångssparande. Dessutom medför det här sparandet att de enskilda löntagarna, som Kjell-Olof Feldt struntar i, får disponera pengarna själva. De får förfoga över de här aktierna. De blir delägare i det näringsliv som vi behöver för att klara vår trygghet i framtiden.

*Om insättning på
skattefondskonton
av lånade medel*

Jag förstår, herr talman, inte Kjell-Olof Feldts reaktion, hans negativa syn på detta – om inte motivet är att det här sparandet innebär att vi på ett eller annat sätt kör över tanken på kollektivt tvångssparande i Kjell-Olof Feldts fonder.

Anf. 13 KJELL-OLOF FELDT (s):

Herr talman! Just det! Det var alltså syftet – att köra över löntagarfonderna. Att man samtidigt kör över vissa av rättsstatens principer och det allmänna rättsmedvetandet om vad som är sant och riktigt, det bekymrar inte Gösta Bohman. Huvudsaken är att han kommer åt det han tror är tvångsfonder.

Vidare säger Gösta Bohman att det här är så fint, här får löntagarna förfoga över aktierna. Låt mig tala om för ekonomiministern att ingen löntagare kommer någonsin att få se röken av dessa aktier. De kommer att ha ett andelsbevis i en fond, där de i bästa fall får någon utdelning så småningom. Något aktieäggande, något inflytande i företaget får de aldrig.

Det lär vara 15 % av de anställda som har ställt upp på det här. Det förvånar mig att det inte är många fler, för det verkar naturligtvis mycket gynnsamt – och att det så småningom måste bli amorteringar kan man naturligtvis glömma. Men vad det visar är kanske, Gösta Bohman, att tanken på löntagarfonder har ett långt starkare liv än många andra frågor. Och jag lovar Gösta Bohman en sak: de kommer att överleva Gösta Bohmans lagstiftning om skattefondssparande, för jag lovar att kommer vi tillbaka så försvinner denna lagstiftning som så allvarligt missbrukas.

Anf. 14 Ekonomiministern GÖSTA BOHMAN:

Herr talman! Jag skall inte mästra Kjell-Olof Feldt, men jag skulle vilja varna honom för att utställa löften om att gå emot de många människor som gör sina sparinsatser på det här sättet.

Vilka av rättsstatens principer är det som man sätter sig över med det här systemet? Var snäll och precisera dem!

Jag sade nyss att Kjell-Olof Feldt skulle läsa på, och jag upprepar: Läs på bättre!

De får bara ett andelsbevis, säger Kjell-Olof Feldt. Men det är ju ingenting som hindrar att andelsbevisen efter fem år förvandlas till aktier – men det beror på den som sparar. I Kjell-Olof Feldts tvångsfonder får "delägarna" – om jag skall använda det ordet – inte ens ett andelsbevis.

Anf. 15 KJELL-OLOF FELDT (s):

Herr talman! I en rättsstat skall ju lagstiftningens begrepp – det som den rör sig om – ha en förankring i det allmänna språkbruket och i människors uppfattning om vad som är rätt och riktigt.

Nu vill Gösta Bohman göra om definitionen på sparande så långt att han säger att det inte spelar någon roll om man lånar upp hela beloppet, eftersom man sparar ändå. Det betyder alltså egentligen att den villaägare som tar upp lån och bygger ett hus är en stor sparare, för någon gång i framtiden kommer

han att betala tillbaka pengarna. Ser inte Gösta Bohman vilka orimliga konsekvenser det resonemanget får? Varför försvara detta intill den rena absurditeten? Varför inte säga: Det var inte så noga med sparandet. Det finns inga kontroller och inga begränsningar på det här. Huvudsaken är att moderata samlingspartiet får ett argument för att säga att det går väldigt bra att öka det frivilliga sparandet. Och det tror jag det, om man först bjuder ut mångmiljardbelopp i skattesubventioner och sedan låter människorna låna till alltihop.

Anf. 16 Ekonomiministern GÖSTA BOHMAN:

Herr talman! Jag tror att vi skall avsluta den här debatten nu. När Kjell-Olof Feldt bestrider att en svensk löntagare, eller en svensk över huvud taget, som köper en villa och för att finansiera köpet tar ett lån inte sparar någonting, då har det gått väl långt.

Anf. 17 KJELL-OLOF FELDT (s):

Herr talman! Om en villaägare tar upp ett lån, sparar han naturligtvis när han amorterar det. Men poängen var: Går det att missbruka språket så till den grad att man kan säga att sparbankernas utlåning till fastighetsägare och andra i själva verket är ett mått på det stora sparandet i landet? Precis det blir konsekvensen av det resonemang som ekonomiministern för – ju mer företagen lånar till sina anställda, desto större blir sparandet 1981. Lagstiftningen bygger nämligen på att den skattelättnad man får var ett uttryck för sparandet under det år då man gjorde insättningen. Något annat står inte i lagen, och någon annan förutsättning finns inte.

Sedan är jag inte rädd för att diskutera den här frågan med landets löntagare. Jag skall göra det. Men jag undrar om de inte inser att det till slut blir de som kommer att få betala det här kalaset också. Liksom de har fått betala alla andra kalas som Gösta Bohman har bjudit på får de göra det den här gången också.

Anf. 18 Ekonomiministern GÖSTA BOHMAN:

Herr talman! Jag blir mer och mer bekymrad när jag lyssnar till – förlåt mig nu! – den s. k. ekonomen Kjell-Olof Feldt, som står här och i varje fall indirekt bestrider att amortering av lån skulle vara sparande. Då är det rätt meningslöst att debattera längre, herr talman!

Anf. 19 KJELL-OLOF FELDT (s):

Herr talman! Det är möjligt att Gösta Bohman och jag har haft för många debatter med varandra. Vi låter som de två kontrahenterna i ett äktenskap där man slutat lyssna på varandra.

Jag har aldrig sagt att amorteringar inte är sparande. Jag sade motsatsen. Men vad Gösta Bohman försöker påstå är att ju mer folk lånar för att sätta in på ett visst konto, desto större blir sparandet. Hur stort sparandet blir vet vi inte. Det beror på tiden för amorteringsfriheten och i vilken takt lånen

Torsdagen den
19 februari 1981

*Om regeringens
praxis i förpass-
ningsärenden*

4
betalas av. Det ligger emellertid långt fram i tiden.

En del människor kommer antagligen att bli lurade och upptäcka att det är ganska bckymmersamt att så småningom betala tillbaka de här lånen. Vi har en lagstiftning som säger att om du sparar av din lön skall du få en skattepremie. När man säger att det inte spelar någon roll om du lånar alla dessa pengar – du får skattepremien ändå – tycker jag att det inte överensstämmer med en rimlig lagtolkning.

Anf. 20 Ekonomiministern GÖSTA BOHMAN:

Herr talman! Jag vet naturligtvis inte hur Kjell-Olof Feldt har det hemma i sitt äktenskap. Jag vet bara att hemma hos mig försöker vi lyssna på varandra och förstå varandras motiv. Någon sådan förståelse finns uppenbarligen inte i familjen Feldt, om jag får dra en slutsats av vad Kjell-Olof Feldt sade i början av sitt senaste anförande.

Anf. 21 KJELL-OLOF FELDT (s):

Herr talman! Jag förstår utmärkt väl ekonomiministerns motiv. Det är inte omsorgen om sparandet i det här landet och inte omsorgen om statsbudgeten som väglett honom. Han har i stället velat få en politisk flagga att visa upp och kunna säga: Titta vad löntagarna vill spara i de egna företagen – alltså behöver samhället inte göra någonting annat! Motiven förstår jag. Men vad jag inte begriper är hur man så till den grad kan bli en lagvrängare på gamla dagar, att man inte erkänner att den lag man själv har stiftat hade ett helt annat syfte än vad den används till i dessa sammanhang.

**5 § Svar på fråga 1980/81:272 om regeringens praxis i förpassnings-
ärenden**

Anf. 22 Statsrådet KARIN ANDERSSON:

Herr talman! Börje Stensson har frågat mig vilken hänsyn som tas till en persons ålder vid bedömningen av humanitära skäl vid förpassningsärenden.

Enligt av riksdagen antagna riktlinjer för tillståndsprövningen bör enskild invandring av andra än asylfall och nära familjemedlemmar tillåtas endast i undantagsfall. Make, maka och minderåriga barn får tillstånd att vistas här. Detsamma gäller föräldrar eller annan nära släkting under förutsättning att de är väsentligt beroende av den härvarande släktingen. I övrigt kan en person få stanna på humanitära grunder om det föreligger synnerliga skäl. Huruvida sådana skäl föreligger får avgöras med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet. Vid prövningen tas bl. a. hänsyn till utlänningens anknytning till Sverige genom här bosatta släktingar, liksom hans situation i det tidigare vistelselandet med avseende på t. ex. bostad och försörjning. Härvid kan även utlänningens ålder och hälsotillstånd beaktas.

Anf. 23 BÖRJE STENSSON (fp):

Herr talman! Jag ber om överseende med att jag var så upptagen med mitt manus att jag inte reste mig när talmannen kom in i plenisalen.

Jag vill tacka statsrådet för svaret.

Min fråga har sin bakgrund i att en ålderstigen och till sin hälsa ganska svag syrian inte fått regeringens tillstånd att stanna i Sverige. Bedömningen av hälsotillståndet gör jag efter personligt besök hos mannen. Jag besitter dock ingen medicinsk sakkunskap.

Enligt utlänningslagen kan vi i Sverige tillåta människor att stanna här av humanitära skäl. Det är en möjlighet som borde tillämpas när det gäller det fall jag har tagit upp. Jag vill gärna berätta något om detta.

Det gäller en snart 80-årig syrian i Motala. Sedan ett och ett halvt år bor han hos sin ende son. Hustrun finns i Västtyskland. Enligt sonen var kontakten makarna emellan mindre god redan under den gemensamma vistelsen där. Nu är kontakten helt bruten. Den gamle mannen röjer en djup önskan att få tillbringa sina dagar hos sonen. Sedvänjan säger att det är hos sonen han har sin tillhörighet. De gifta dottrarna tillhör en annan familj.

Till bilden hör att sonen och hans familj har gjort och gör sitt yttersta för att motsvara åldringens önskemål att få en fristad hos dem. Det är enkelt att konstatera att från rent mänskliga synpunkter borde Isa Can få bo där han vill och där han är önskad.

Jag frågar mig själv och jag frågar samtidigt statsrådet, om inte humanitära skäl gäller här – när skall de annars tillämpas?

Jag är väl medveten om att vi i Sverige tillämpar en särbehandling. T. o. m. ordet diskriminering användes häromdagen i kammaren. Men också i beslutet om tillämpning av särskilda skäl kan det ges utrymme för individuell behandling och individuella hänsyn.

Det rör sig i det här fallet om en gammal människa i dåligt hälsotillstånd, vilket just nu förvärras på grund av oron och ovissheten. Han vill inget hellre än att få leva med sina närmaste släktingar.

Talar inte all humanitet för att denne gamle, sjuke man bör få sluta sitt liv i kretsen av de sina? Det kan enligt min mening inte få vara så, att lagen skall hindra oss från att låta honom eller någon annan i samma situation stanna. Det måste få handla om människors beslut, alltså om den praktiska tillämpningen.

Jag vet att statsrådet inte kan redogöra för handläggningen av just det här fallet, men ytterligare någon kommentar av principiell innebörd borde statsrådet ändå kunna ge. Jag vill inte gärna tro att alla möjligheter som lagen ger har utnyttjats vid bedömningen av humanitära hänsyn i detta fall och liknande. Vilka risker ser statsrådet Karin Andersson i en tillämpning av utlänningslagen med större hänsyn tagen till humanitära skäl?

Anf. 24 Statsrådet KARIN ANDERSSON:

Herr talman! Som jag sade i mitt svar är de riktlinjer som riksdagen har antagit för tillståndsprövning av enskild invandring sådana, att andra än asylsökande och nära familjemedlemmar skall tillåtas stanna här endast i

Torsdagen den
19 februari 1981

*Om tillgreppen i
butiker och varu-
hus*

undantagsfall och när synnerliga skäl föreligger.

Först vill jag påtala en felaktighet. I det här fallet har man inte åberopat de särskilda skäl som regeringen har möjlighet att åberopa när det gäller assyrier/syrianer från Turkiet, eftersom det inte gäller en förpassning till Turkiet utan till Västtyskland. Detta har således inte alls haft med saken att göra, utan det har endast varit personliga, enskilda skäl som har gällt. Det är riktigt att jag i princip är förhindrad att gå in på omständigheterna i detta enskilda fall, men eftersom det ändå här har redogjorts för så många detaljer vill jag säga något.

Börje Stensson sade ju själv att den person det här gäller har sin familj – hustru och flera barn, därav några minderåriga – i Västtyskland. Det var bl. a. den omständigheten som låg till grund för regeringens bedömning. Man ansåg det vara viktigt för en person att få vistas tillsammans med sin egen familj. Det är riktigt att denne man har en son i Sverige och att han uppenbarligen vill stanna här.

Vidare frågade Börje Stensson vilka risker man tar om man är generösare i sin bedömning av humanitära skäl. Den saken har vi ju haft anledning att begrunda i många olika sammanhang. Det är bl. a. av det skälet som regeringen 1976 fann sig föranlåten att tillgripa den möjlighet som lagen gav, nämligen att åberopa särskilda skäl – vilket kanske inte är så särskilt bra. Det var emellertid vad man ansåg sig nödsakad att göra, just därför att följdivandringen blev så stor.

Anf. 25 BÖRJE STENSSON (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för de kompletterande synpunkterna.

I just det här fallet är det – såvitt jag kan bedöma – så, att denne man känner sin absoluta tillhörighet med sin son, och det lär vara ende *sonen*. Övriga barn, t. ex. döttrar som har gift sig, tillhör en annan familj enligt sederna i deras kultur.

Jag vill dock i detta sammanhang uttrycka förståelse för de stora problem man möter vid handläggningen av ärenden av det slag som vi nu diskuterar. Men just med tanke på att det är människor i mycket utsatta och pressade lägen som berörs är det ytterst angeläget att alla möjliga mänskliga hänsyn kan tas. Som jag sade i mitt första anförande har jag svårt för att tro att man vid bedömningen av detta fall uttömt alla möjligheter när det gäller att ta mänskliga hänsyn.

**6 § Svar på fråga 1980/81:276 om tillgreppen i butiker och varu-
hus**

Anf. 26 Justitieministern HÅKAN WINBERG:

Herr talman! Ingrid Sundberg har frågat mig hur jag ser på ökningen av tillgrepp i butiker och varuhus.

I den officiella statistiken har redovisats ungefärligen samma antal

Torsdagen den
19 februari 1981

*Om tillgreppen i
butiker och varu-
hus*

butikstillgrepp år 1978 och år 1979. 31 344 resp. 31 411. För år 1980 har preliminärt redovisats 32 977 tillgrepp, vilket är en ökning med ca 5 %.

Den officiella statistiken ger endast upplysningar om antalet anmälda butikstillgrepp. Det verkliga antalet butikstillgrepp är naturligtvis betydligt större. Från näringslivets sida har man den uppfattningen att även det verkliga antalet tillgrepp har ökat. I den delen är man dock ännu så länge hänvisad till uppskattningar.

Stöldutredningen (Ju 1980:02) har bl. a. till uppgift att, i enlighet med riksdagens önskemål (JuU 1979/80:15), närmare undersöka omfattningen av handelns svinn på grund av butikstillgrepp. Som ett led i detta uppdrag har utredningen i samarbete med handelns utredningsinstitut påbörjat en omfattande undersökning som syftar till att närmare klarlägga hur stor del av handelns totala svinn som kan hänföras till tillgrepp av olika slag. Genom utredningens försorg utförs också attitydundersökningar på området.

Redan nu kan man dock konstatera att antalet ligger på en oacceptabelt hög nivå. I direktiven för utredningen har jag understrukit att det skulle vara i hög grad betänkligt om det i vissa kretsar och åldersgrupper sprider sig en föreställning, att butikstillgrepp inte beivras av samhället och därför utgör en mer eller mindre lovlig verksamhet. En sådan utveckling kan nämligen leda till att rättsmoralen uppluckras.

Uttalanden i samma riktning har också gjorts av riksdagen, senast i november 1980 (JuU 1980/81:9). Samtidigt har riksdagen uttalat sig för att det pågående utredningsarbetet avvaktas.

I den mån utredningens undersökning visar att stöldsvinnnet numera har en sådan omfattning att särskilda insatser behövs bör utredningen enligt sina direktiv också lämna förslag till åtgärder som kan vara ändamålsenliga för att man skall komma till rätta med problemen. I direktiven har jag bl. a. pekat på förslag som tidigare har förts fram från olika håll, såsom att gällande anvisningar om rapporttefergift upphävs, att straffen skärps, att rapporttefergifterna registreras eller att man inför en straffbestämmelse som även täcker tillgrepp som skett av oaktsamhet.

Stöldutredningen räknar med att kunna avsluta sitt arbete under 1982.

Av det anförda torde framgå att jag ser mycket allvarligt på det samhällsproblem som butikstillgreppen innebär. Så snart resultatet av stöldutredningens arbete föreligger måste ställning tas till frågan vilka ytterligare åtgärder som kan behöva sättas in från samhällets och näringslivets sida.

Anf. 27 INGRID SUNDBERG (m):

Herr talman! Jag skall be att få tacka statsrådet för svaret.

I och för sig kan det tyckas ovanligt att ställa en fråga när en utredning håller på att undersöka hur vi skall komma till rätta med det tilltagande svinnet i varuhus och butiker, orsakat av tillgrepp i lokalerna i fråga. Den ökning som har konstaterats vad gäller polisanmälda tillgrepp är emellertid så markant att det måste vara av allmänt intresse att få höra justitieministerns

Torsdagen den
19 februari 1981

*Om tillgreppen i
butiker och varu-
hus*

uppfattning, även om förslag från justitiedepartementet självfallet inte kan väntas förrän utredningen framlagt sitt betänkande.

Jag är glad över att statsrådet har belyst frågan. Men utvecklingen är mer skrämmande än vad jag tycker framgår av justitieministerns svar. De siffror som finns redovisade för polisanmälda tillgrepp täcker säkert endast en liten del av alla de tillgrepp och stölder som sker. Justitieministern säger att ökningen av polisanmälda brott mellan 1979 och 1980 är ca 5 %. Enligt statistiska centralbyrån är den 13 %, men slutsiffran är lika fullt 33 000 tillgrepp. Vad som har hänt är att riksåklagaren 1979 förklarade sig kunna godta en praxis enligt vilken värdegränsen för åtalseftergift sattes till 50 kr. Det senaste årets siffror skall alltså jämföras med vad som gällde tidigare, då värdegränsen för åtalseftergift var 20 kr.

Det innebär alltså att siffrorna för 1980 bygger på tillgrepp som har varit värda minst 50 kronor medan gränsen tidigare var 20 kronor. Dessutom – och det skulle jag önska att statsrådet ville belysa – har benägenheten att polisanmäla säkert minskat. Särskilt i storstäderna är polisens möjligheter att utreda mindre brott begränsade, och affärsinnehavarna anser sig ofta inte ha tid med det administrativa arbete som ligger i att följa upp ärendena.

Jag vill därför be statsrådet att mer utförligt ge sin syn på dels konsekvenserna av att värdegränsen för åtalseftergift ändrats från 20 till 50 kronor, dels vilka möjligheter den enskilda affärsinnehavaren i dag har att få tillgrepp utredda av polismyndigheten. Och känner justitieministern dessutom till hur vanligt det är med återfallsbrott, vore det av intresse att få höra det.

Skälen till att jag ställer de här kompletterande frågorna är bl. a. att såväl handel som konsumenter i dag lever under kärva ekonomiska förhållanden. Som en följd därav har prismedvetenheten ökat och handelns marginaler blivit knappare. Sveriges Livsmedelshandlareförbund har framhållit att kundstölder och kundsnatterier har utvecklats till ett av handelns allra största problem. Tillgreppsbroten kan under det här året beräknas kosta handeln mer än 1 miljard per år om ökningen inte bromsas. Det innebär en extra kostnad för en familj med två barn på nu närmare 600 kr. per år – det är ju trots allt konsumenterna som får betala svinnet.

Anf. 28 Justitieministern HÅKAN WINBERG:

Herr talman! Jag vill ånyo stryka under att jag ser mycket allvarligt på det här problemet. Åtskilliga av de frågor som Ingrid Sundberg här ställde är just sådana frågor som man inte har helt klara begrepp om f. n. och som det just därför är stöldutredningens uppgift att penetrera. Jag hänvisar till den undersökning som utredningen håller på att göra, som såvitt jag förstår kommer att bli den mest omfattande som någonsin har gjorts på det här området.

När stöldutredningen är färdig får vi se över de värdegränser som finns. Gränsen 50 kr. för åtalsunderlåtelse grundar sig på en praxis som kommit fram och som riksåklagaren har sagt att han i princip kan godta. Men man har en lägre nivå i en del distrikt. Det här är inte en helt fast gräns, utan den är

något flytande och får väl ses som riktmarke.

Jag tror att det är nödvändigt att avvakta vad utredningen kommer fram till innan man föreslår ändrade riktlinjer för lagstiftningen eller ändrade anvisningar. Däremot bör man naturligtvis under tiden försöka påverka opinionen genom information och upplysningsverksamhet. Det här är – som så mycket annat – en del i samhällslivet som det inte enbart ankommer på kriminalpolitiken att bemästra. Inställningen påverkas ju av samhällsdebatten över huvud taget, och det måste slås fast att det här är något förkastligt, något som samhället inte kan acceptera.

Anf. 29 INGRID SUNDBERG (m):

Herr talman! Jag är speciellt glad att statsrådet tog upp det som han berörde i slutet av sitt senaste inlägg, nämligen behovet av information. Man kan faktiskt också se den här frågan ur mer principiell synpunkt, och jag vågar påstå att höjningen av värdegränsen för åttaseftergift har åstakommit en uppluckring av moralen. Om några strumpor eller ett par sardinburkar glider ner i min ficka, finns det vissligen risk att jag åker fast genom intern butiksbevakning, men jag riskerar i alla händelser inte något åtal. Och man kan kanske uttrycka detta bryskt och säga, att den här förändringen av värdegränsen i det allmänna rättsmedvetandet tenderar att uppfattas som en legalisering av tillgreppen i fråga.

Men det här behandlas, som statsrådet sade, av stöldutredningen, och det finns kanske inte mycket mer att säga om det. Jag skulle i alla fall önska att man från justitiedepartementet – även medan utredningen arbetar – gick ut med mer information i den här frågan. Om utredningen skall vara färdig 1982 kan vi inte vänta oss förslag förrän 1983, dvs. i praktiken kommer ingenting att hända förrän 1984, och det är lång tid dit. Inte minst besvärande är situationen för konsumenterna och för affärsinnehavarna, som kan se fram mot tre år till när de här tendenserna kan resultera i en fortsatt ökning i tillgreppsbroten.

Anf. 30 Justitieministern HÅKAN WINBERG:

Herr talman! Beträffande informationen tror jag att både Ingrid Sundberg som riksdagsledamot och jag som regeringsledamot har en uppgift, nämligen att i våra anföranden på alla sätt ta upp sådana här frågor.

Får jag sedan bara göra en enda erinran gentemot Ingrid Sundberg, nämligen mot hennes påstående att det inte skulle vara risk att bli åtalad om man tar ett par strumpor eller en sardinburk. Jag vill ordentligt slå fast att sådana tillgrepp är straffbara – och sannolikt betecknas som snatteri. Det kan hända att sådana omständigheter föreligger att det på grund av värdet i vissa konkreta fall inte blir åtal, men jag kan inte acceptera påståendet att det inte är någon risk i ett sådant fall att bli åtalad – detta är brott!

Anf. 31 INGRID SUNDBERG (m):

Herr talman! Nu är vi inne på hårklyverier.

Självfallet är det brott, som justitieministern säger. Men hos den som

Torsdagen den
19 februari 1981

Anmälan av interpellation

kanske ett flertal gånger låtit det här paret strumpor glida ner i fickan, utan att någonting har hänt – mer än möjligtvis att man ibland fått en erinran från butikerna, då saken upptäckts – blir den uppfattningen mera allmän, att det hela är av så ringa värde.

Justitieministern sade att – och det framgår också av direktiven till stöldutredningen – man gör bedömningarna med hänsyn till hur lättillgängligt godset har varit eller andra sådana omständigheter. Jag tror att med den allmänna övergång som vi nu har till snabbköp, all-livsbutiker osv., dvs. till självbetjäning, så är frågan: Skall man i framtiden ta en sådan hänsyn till det sätt på vilket varorna är exponerade? Skall man inte kunna vänta sig att brott är brott, oberoende av om det gäller kyldiskar eller textilhyllor och oberoende av hur lättillgängliga varorna är?

7 § Anmäldes och bordlades

Propositionerna

1980/81:106 om ändring i brottsbalken m. m. (främjande av flykt; s. k. falska telefonrecept m. m.)

1980/81:110 om ändring av procentsatserna m. m. för kvarskatteavgiften

1980/81:112 om samtycke och tillstånd till adaption

8 § Anmäldes och bordlades

Förslag

1980/81:8 Riksdagens revisorers förslag angående behandlingen av allmänna och enskilda mål vid exekution

9 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

1980/81:1945 av *Olof Palme* m. fl.

1980/81:1946 av *Lars Werner* m. fl.

med anledning av proposition 1980/81:89 om vissa frågor rörande glasindustrin

10 § Anmälan av interpellation

Anmäldes och bordlades följande interpellation som ingivits till kammarkansliet

den 18 februari

1980/81:100 av *Hans Alsén* (s) till jordbruksministern om PLM:s tillverkning av aluminiumburkar i Fosie:

Debatten om aluminiumburkens vara eller inte vara på den svenska marknaden går vidare, mer eller mindre sakkunnigt återgiven och kommenterad i massmedierna. Samtidigt marknadsför PLM sin produkt med stor

frenesi och till betydande kostnader. Fabriken i Fosie är färdigställd och kommer att förse marknaden med 900 miljoner burkar per år.

I dagarna avslutas remissarbetet i anledning av utredningen "Återvinning av dryckesförpackning". Av uppgifter som funnits i massmedia framgår att remissopinionen är splittrad. Klart är emellertid att väsentliga intressenter är avvisande bl. a. till möjligheten att i acceptabel omfattning kunna insamla de förbrukade burkarna för återbruk. Detta förhållande är ett oroande faktum med hänsyn till att burkarna under alla förhållanden drabbar oss med som det synes allvarliga kostnads- och miljömässiga konsekvenser.

I den pågående "burkdebatten" har skymtat uppgifter om att den då sittande regeringen informerades av PLM om planerna på uppförandet av fabriken i Fosie för produktion av aluminiumburkar. Regeringen, sägs det, hade inga invändningar mot att projektet realiserades.

I ett läge då företagsekonomiska och sysselsättningsmässiga intressen kommer att spelas ut mot konsumentekonomiska och miljömässiga intressen är det särskilt viktigt att den politiska bakgrunden blir klarlagd. Med hänsyn härtill vill jag ställa följande fråga till jordbruksministern:

Kan statsrådet dementera eller bekräfta uppgiften att regeringen fick del av och inte invände mot PLM:s planer att uppföra Fosie-anläggningen för produktion av aluminiumburkar?

11 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 18 februari

1980/81:283 av *Torkel Lindahl* (fp) till kommunikationsministern om skyltningen av långsamtgående fordon:

Trafiksäkerhetsverket har specificerat en s. k. LGF-skylt för långsamtgående fordon. Specifikationen har varit ute på remiss. Samtliga tunga remissinstanser har önskemål om högreflekterande material. Trots detta kommer uppenbarligen TSV att godkänna en skylt med ca 50 % lägre reflexförmåga än vad dessa remissinstanser kräver.

Med anledning härav vill jag ställa följande fråga till kommunikationsministern:

Vilka åtgärder ämnar kommunikationsministern vidta för att de tunga remissinstansernas önskemål om högreflekterande material i LGF-skyltarna uppfylls?

den 19 februari

1980/81:284 av *Åke Wictorsson* (s) till statsrådet Elisabet Holm om tidpunkten för förslag till riksdagen rörande hälsovårdsnämndernas framtida uppgifter:

Nr 83

Torsdagen den
19 februari 1981

*Meddelande om
frågor*

Hälsovårdsstadgeutredningen lade 1978 fram sitt betänkande Kommunalt hälsoskydd (SOU 1978:44). Betänkandet remissbehandlades under år 1978. Någon proposition har dock varken avlämnats eller aviserats. Nu föreligger förslaget till ändring av miljöskyddslagen. Hälsovårdsstadgekommittén och miljöskyddsutredningen arbetade gemensamt i de avseenden detta var erforderligt. För en bättre miljövärd är det angeläget att de kommunala hälsovårdsnämnderna får utvidgade uppgifter. Särskilt angeläget är det att den av hälsovårdsstadgekommittén föreslagna kommunala miljöplaneringen kommer i gång i alla kommuner.

Under hänvisning till vad som anförts anhåller jag att till statsrådet Elisabet Holm få ställa följande fråga:

När kommer hälsovårdsstadgekommitténs förslag att föreläggas riksdagen i form av en proposition?

12 § Kammaren åtskildes kl. 13.52.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert